

ԳՆՅՄԱՆՆԵՐ

30000

Մանուկու մեներ կընդունուին հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով
Մանուկսման 1 միջակ դիրք 1 սանդիւմ կարծէ . 1 զիւղագիրք 2
սանդիւմ
Նամակ կամ ծրար պէտք է զրկել խմբագրութեան հետեւեայ
հասցէով . M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*.
MARSEILLE (France)

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la
Rédaction (Rue Vacon, 50)

(Դար . Թվոյ բնւն եւ վերջ)

६

Հայկական տկու մըի Մամնաժողովը այդ յայտարարութեան վրայ, ըսուեցաւ որ, եթէ կարելի է, գործին տնտանց պաշտօնական կերպարանք տուլու, Մամնաժողովը տնգամկերն, ինչպէս և ով որ ուզէ տեղիս գաղթականութեան, երթան տեսակցին այդ ինքիքներին մասին Պ.Պրոսպրիի հետ որ տնտանգաղէս խոստացաւ նաեւ Մամնաժողովը տաննադեման, հետեւեալ առատ զալ զինք տեսնել: Զեկաւ Մենք գնացինք իւր մօտ, կէս օրէն յետոյ, ընդհանուրին տեսակցութեան համար սրշած ժամին, և զինք այն տեղ չգտնելով, մէկ ժամ սպասելէ յետոյ մեկնեցանք: Հետեւեալ առատ Պ.Պրոսպրի մեկնած էր Մանգէլիէ տնտանց տեսակցութեան Մենք

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԱՐՄԷՆԻԱ

ԹԱՐԳՐ . Գ . ՊՐԻԻՆՍԻՊԻ • ՊԵՐԼԻՆԻ
ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ • (1) ԱՆՈՒՆ ԳՐԻՆ

(Temp. 94 Fh. 56)

Մանաւանդ թէ մի՛ տարատարներ Եւրոպան: Վէհածողովը ինչ հաւատ կրնար ունենալ անոնց վրայ որոնք կուզային քո անունով խնդրել, պահանջել քեզ համար վարչական ինքնաւարտ թիւն: Բոլոր զիւսանալէաներին յայտնի էր արդէն թէ քո քաղաքական մարդէր, քո կրօնական գլխիւներ զէմ էին անոնց որոնք կը համարձակէին խորհուրդ առլ Բ. Դրան որ տղաւէր իւր բոլոր նահանգներ, Էստոնաց ամեն մէկը առանձինն, կեդրոնացման (centralisation), կառավարական

(1) Le Traité de Berlin annoté et commenté par Benoit Brunswik 1878.

Հայն օր գրմեցինք մի նամակով Փա-
րիզի Մանածպալովին խնայալու հա-
մար թէ իրենք իրաւունք տուած էին
Պ. Պրոտայիին , ինչպէս որ կատէր
որ Մարտլի մէջ հրապարակային վի-
ճարանում թեամբ կարենայ փոփոխու-
թիւններ մտցունել կանոնադրին մէջ ,
մանաւանդ որ մի քանի շարած յա-
ռաջ իրենք ալ դժգոհութիւն յայն-
նոց էին Պրոտայի վարմունքներէն :
Պատասխան ստացանք թէ այն ժա-
մանակ յայտնուած դժգոհութիւնը
արդեւ չլինար ինիլ այժմ համա-
ձայնութեամբ իրեն պաշտօն , յանձ-
նուելու , իսկ իւր պաշտօնի ինչ ե-
ղած լինիլը բացատրուած է արդէն
իւր ձեռք ունեցած պաշտօնագրի մէջ
(Մեր ընթերցողներ կը յիշեն որ այն
տեղ խօսք չկար փոփոխութիւններ
մտցունելու կանոնադրին մէջ , ալ
թիւրիմացութիւններն բացատրել տա-
լուած էր) :

Ճաշկերպովի յանձնաժողովը Ընդհ. ժողովի յանձնարարութեան համեմատ կարգադրած էր մի ճաշ ապր. Պ. Պրուտովին, բայց ֆրանսուացիներ չհրաւրել ճաշկերպովին, այլ մի միայն հայեր: Բնաւի Պ. Պրուտովին Մոսկվէիէն վերադարձաւ Մարտի 11 և այդ ժամանակ տեսակցեցանք իրեն հետ: Խօսեցանք իրեն ի՛նչ էր և փարկի Մոսկւոյ ժողովի հախառական վարմունքներն

դէշ արդ իւնք կուսենան , թէ պէտք է համաձայնութեամբ դործել և մի ներքին զօրաւոր կազմակերպութիւն ստեղծել , թէ այս ինչ հակառակն բաներ են որ ինք ապրիլ 23ի երեկոյան մատուռի սենեկին մէջ հաւաքուած բոլոր հայերին առջև յայտարարեց թէ իրեն իրաւունք տրուած է փոփոխութիւններ մտցունել կանոնադրին մէջ , մինչդեռ իւր ձեռք եղած պաշտօնագրին մէջ մի այդպիսի բան չկայ և Փարիզի Մասնաժողովէն մեր ստացած առանձին գրութեան մէջ ալ այդպիսի բան չկայ . բայց Պրուսպին դարձեալ կը պնդէր թէ այդ իրաւունք տրուած էր իրեն և թէ իւր պաշտօնագրի Ֆրանսերէն թարգմանութեան մէջ զոր յանձնած են իրեն և զոր զգուշացուցէալ նոյն բառէն չէր կրեր իւր վրայ , այնպէս գրուած է ևն . Վերջապէս , ինչ որ մենք կը խօսէինք , ինչ որ մենք քաղաքավարութեամբ կուզէինք հասկցունել իրեն , Պ. Պրուսպին , կը տեսնէինք թէ ազդեցութիւն չէին ունենար , նա մեծամասնութեամբ կը վարուէր նոյն իսկ Փարիզի Մասնաժողովին նկատմամբ զոր , ահա տակնայեւ , իւր կեդրոնաժողով կուգէր ընդունել ապա Մարտէլլիներին :

Մենք պաւ ի սիրաւ կը նկատէինք որ
այս բոլոր դարձումները հեազհետեւ
մի կատակերդուքեան կերպարանք

կառնեն : Փարիզի Մասնաժողովէն ե-
կած զբաժնիւներն օրիշ կերպ կը
խօսին . իրենց պատաւիրակը Մասնա-
ժողովէն եկած զբաժնիւներն հա-
կառակը կը խօսի և միեւնոյն ժամա-
նակ այդ Մասնաժողով Կեդրոնաժո-
ղով կը հռչակէ ամեն տեղ, ինչպէս և ի
Մարտէլ, գեռ. զայն Կեդրոնաժողով
վերածող կանոնադիրը չվաւերացում
Վերջապէս , խորհչոյսք այս լարիւ-
րին/մոտի մէջ իմելին ծայրէն բռնել
և երթալ , տեսնելու համար ի՞նչ մի-
շուս և՞ արարի առաջնորդէ մեզ :
Երկրորդ անգամ Մասնաժողովի ան-
գամակիցներն հետ , բայց ոչ պաշ-
տոնապէս այլ անհատապէս , գնա-
ցինք Պ. Պրուստիին տեսութեան ,
յայտանքինք իրեն ի՞նչ մեր կարծիքով
ինչ փոփոխութիւններ պէտք էին մտա-
նել Փարիզի կանոնադրին մէջ որպէս
զի դործը համերաշխութեամբ ապա-
հովուէր են : Պ. Պրուստիին իրաւունք
տուտ մեր ստածներն և արձանապ-
րեց իւր տեսարակի մէջ որպէս զի Փա-
րիզ գնացածին պէս այդ փոփոխա-
թիւններ մտցունել տար կանոններին
մէջ , Բայց եկու տես որ Պ. Պրուստիին
փոխանակ այդ բարեփոխութիւնների
ընդունումը իննելը հաջորդեալ Փարի-
զէն , ինչպէս ինք կասէր ի՞նչ էր իւր
պաշտօն , գրեց Փարիզէն այստեղի
Մասնաժողովի անդամներէ մէկին ի՞նչ

այդ ետախան դուռժեան ժամտախոտէն։ Անոնց դործի բաւ կուգար այդ դուռժին որի շահերին իրենք ալ կը մասնակցէին. և ի՛նչ հոգն էր իրենց այդ ժամտնակ Արմէնիան և այնտեղի ժողովուրդը։ Անոնք մէկ հայրենիք միայն ունէին որ է Բ. Գուռը ուր ճըպնչաններ և պաշտօններ ձեռք կը բերին. դայմագամներն ալ իրենց պաշտպանաւորներն էն։ Այդ բան յայտնի անտեսեցաւ Կ. Պօլիս զուգարուած դետախանժողովի նիստերին ժամանակ. չտաւ ընկան մի բան կը լինէր այդ ժամանակ դետախաններին տալ մէկ թարգմանութիւնը այն Յիշատակագրի որ պաշտօնապէս յանձնուած էր Բ. Դրան և որ կը յիշեցունէր այն հարստահարութիւններ և անարդարութիւններ որոնք անդադար կը դործուէին հայարմակ նահանգներին մէջ և կառավարութեան կողմէն անպատիժ կը մնային։ Այդ Յիշատակագիր (1) որ տաս տարիէ ի վեր գոր-

(1) Ժամանակ անցնելէ յետոյ, այդ յիշատակադրի Քրանսերունն ալ տպուած է թարգմանութեամբ Ալեկսանդրի և Հրատարակութեամբ ԼԵՐՈՒՆ:

ճ ու ռ ա ճ բոլոր սարսափելի հարստահարու-
թիւններէ մէկ համառօտութիւնը կը ներ-
կայացունէր, չկրցաւ յանձնուիլ Կ . Պօլեք
Դեսպանածոդովին որովհետեւ ազգին մե-
ծելը կը հակառակէին ասոր եւ կը սպառ-
նային մատնել եւ թխրք կառավարու-
թեան խտտութիւններին ենթարկել ովոր
գործէր այդ քրեական յանցանք : Ի՛նչ
հոգն էր իրենց այն ամենօրեայ գրկանք-
ներ որոց ենթարկուած կը նեղուէին ի-
րենց համազգիները : Այդ տագնապի ամ-
բողջ փամփամկը միևնոյն վարմունք ու-
նեցան եւ միևնոյն լեզուի գործածեցին
«Մենք Բ . Դուռէն գանգատուելու մի բան
չունինք, կասէր Պատրիարքը անգլիական
դեսպան Սըր Հ. Էլշլթին , ազգը գոհ է
թիւրք կառավարութեան պաշտօնատար-
ներէն» : Իրաւ է թէ Քիւրդերը կան, բայց
մահմէտականներն ալ անոնցմէ՝ այնչափ
կը նեղուին որչափ Հայերն : Ուրեմն ամեն
րան լուազոյն մի՞նչակ մէջ է եւ մենք կու-
նենք մնալ այնպէս ինչպէս որ կենք :» Եւ
երբ թիւրքանօրէն ձայնը կ'սկսէր գոռաւ,
երբ կարա ինկած էր Ռուսերէ ձեռք եւ
քէ՛ն էր մնացեր որ Սրմնխում փախու-
նէին ձեռքերէնէն թէ՛ իրենք եւ թէ՛ դա

շանեօրն, այդ ժամանակ ճանրայ կեննեն
շարունակելով իրենց թեքհաշիւ քաղա-
քականութիւն և Բ. Դրան յայտնի թոյլ-
առութեամբը, բայց առանց ազգէն մի
պատուիրակութեան պաշտօն ստանձնե-
լու, կողման դանդախով ազգի թշուա-
ռութիւններին համար և տնոր ինքնա-
վարութիւնը պահանջէ: Ս. Պետրոս-
գի մէջ մէկ տեսակ պատճառարանու-
թիւններ կը ներկայացունեն, խոստնի
մէջ մէկ ուրիշ տեսակ և այդ երկու տար-
բեր տեսակ պատճառարանութիւններ
կողման իրար կը խառնուին Պէյլինի մէջ,
Բայց ի՛նչ փոթեթեթէ այդ բոլոր պատ-
ճառարանութիւններն ալ միասին լսելի
լինին. ստով ո՛չ թիւրք բռնապետները
և ո՛չ քրիստոնէայ բռնապետները մի բան
կարուսած կը լինին. իսկ Յիսկնիա՛ն. ի-
րենց հոգի է այդ միթէ, Վեհաժողովն ա-
նոնց մի այնպիսի ընդունելութիւն ա-
րուա որին արժանի էին այս երրակի հա-
կոսակալն յետակոչուններէ յետոյ, չնայ
ժողովուրդ, գիտցի՛ր թէ՛ այսուհետեւ
որի՞ վրայ դնելու ես քո վտառհալութիւն

(Շարունակելի)

պէտք է որ մի գրութեամբ գիտնան
ուղղակի Փարիզի Մասնագործական և
անոր խմբուհին իրենց առաջարկած
փոփոխութիւնները :

Փարիզի Մասնագործական փոփոխականա-
պէս գրած էր արդէն Մարտի 17 Մաս-
նագործական որ ինք ՈՒՆԻ փոփոխու-
թիւն չուզէր մտնել , իսկ Պրն-
Պրուստին ինք Մարտի 17 եկած ժո-
մանակ տուած էր թէ ինք պաշտօն
ստանձնած է Մարտի 17-ի իրենց տու-
նագործական խմբով հարկ եղած փոփո-
խութիւնները մտնել տալ Փարիզի
կանոնադրին մէջ . բայց այժմ ալ Մար-
տի 17 Մասնագործական կառավարիչը ,
այն ալ ոչ թէ ուղղակի Մասնագոր-
ծական , այլ մի անհատի միջոցով , որ
մի գրութեամբ գիտնէ Փարիզի Մաս-
նագործական և անոր առաջարկէ իւր
ըսած փոփոխութիւններ , մինչդեռ ,
ինչպէս ըսինք , Փարիզի Մասնագոր-
ծական անէ Գիւր եկած չկար այդ նը-
կատմամբ Մարտի 17 Մասնագործական ,
բայց իրենց արդէն գրած փոփոխական
և մերժողական գրէն :

Փարիզի Մասնագործական և իւր
պատահական այս հակառակորդ ըն-
թացքին և այս խառնաշփոթ միջոցի
առջեւ , ալ տարախոյս չմտայ որ մի
այդպիսի ժողով , ինչպէս է Փարիզի
Մասնագործական , ոչ միայն իւր կեդ-
րոնագործ , այլ իւր Մասնագործով
անգամ չպիտի կրնայ կանոնաւոր ըն-
թացք անենալ և ընդհանրապէս պի-
տի մնալ ազգային ընդհանրական
դատին : Ասանք հայկական խնդիրը
այս ընթացքով պիտի դարձան ման-
կական խնդիր : Արդէն քանի քանի
անգամ տար փորձերն ալ տուած են
այս մէկ տարու ընթացքին մէջ :
Ինչ կրնանակէր փորձատկան լրագիր-
ներին մէջ հրատարակել տալ թէ իւր-
բիւրեան հայրիկ , փորձող պիտան , Մ.
Թէրլէմէզեան (ի վան) և Գ. Ասլան-
եան (ի վան) Լատինական Միութեան
անգամ եղած են որի անունն ալ փո-
խել տալով «Արմէնո-Կրէքո-Լատին
Միութիւն» հրատարակել տուին , մինչ-
դեռ յիշուած անձերն ոչ ոք անգամ
չլինելէ զատ , տեղեկութիւն անգամ
չունենին այդ Միութեան վրայ : Եւ
եթէ Փարիզի Մասնագործական անգամ
ներ իրենք անգամակցած էին այդ Լա-
տինական Միութեան , ինչու իրենց
անունները կը ծածկէին և ծածկատանի
մէջ գտնուող այնպիսի անձերի ու-
նունները հրատարակել կուտային ու-
րոնք ամենեւին տեղեկութիւն չու-
նէին այդ բաներէ : Եւ եթէ այդ ժա-
մանակ մենք կարեւորութիւն տայինք
և երէկեք լրագրով հերքէինք , Փա-
րիզի ինքնակոչ Կեդրոնագործական պի-
տի տակ թէ իրենք մեծ մեծ գոր-
ծեր պիտի տեսնէին , բայց Արմէնի
արդեւ հանց իւր քննադատու-
թիւններով : Եւ ինչ է այդ լատինա-
կան Միութեան նպատակը , գիտէ՞ք ,
ընթերցողներ : Գերմանական ցեղերն
իրենց մէջ մարտային մի միութիւն
կազմել կը ջանան . ասոր դէմ լատի-
նական ցեղէն ազգերն ալ որոնք Մի-
ջերկրականի վրայ նաւահանգիստներ
ունին , կաշխատին լատինական ցեղերի

մարտային միութիւն կազմել : Այս
ջանքեր պաշտօնական գիրք չունին ,
այլ անհատական են միայն : Արդ , մեր
պարսկներ եւս տեսելով թէ մենք ալ
Կիլիկիայի մէջ Միջերկրականի ծովին
վրայ նաւահանգիստ ունինք Ալեք-
սանդրէի , դեռ անէ իշխանութիւն
չունեցած Կիլիկիայի մէջ , իրեւ թէ
այնտեղի մարտային գործերն մեր իշ-
խանութեան տակ լինէին , մարտային
միութեան անգամ անուանած են Հայ
ազգէն եւս և իւր անգամ այնպիսի
Հայերի անուններ տուած են որ տ-
ունք ընտրեալ տեղեկութիւն չու-
նին այդ եղածներէ և ոչ իսկ գիտէին
գուցէ թէ այն անուն Միութիւն կայ
կազմուած . . . : Եւս երկար կը լինէր
այս յօդուած եթէ մէկիկ մէկիկ ներ-
կայէինք այնպիսի մանկական և մինչև
իսկ մատաղաւոր գործերն , մանաւանդ
որ մեր նպատակ է մանրամասնել ա-
սանք . միայն բազմութիւններէն մէկն
ալ յիշենք և վերջապէս :

Պ. Պրուստին իւր հրատարակական
բանախօսութիւններէ մասին անձնա-
գովութիւններով և անպարծուութիւն-
ներով ի մի տեղեկագիրը գրեւոր էր
մեզ հրատարակութեան համար : Այդ
տեղեկագիրը 24 սինտի կը կազմէր
Արմէնի սինտիներով և կը պահան-
ջէր որ մէկ տնդամէն հրատարակուի
Արմէնի մէջ : Արմէնի չորրորդ ե-
րոր ծանուցումներէ յատկացած լի-
նէրով , ինչպէս են ընդհանրապէս բո-
լոր լրագիրներն , 11 տնդով սինտի-
ներ ունի միայն արտագրելի , եթէ
մի միայն այդ տեղեկագիր տպէր :
Մենք այդ պարտնի չկրցինք հատկ-
ցուել այս պարզ հաշիւ թէ 24ը չը
կրնար բովանդակուիլ 11ին մէջ . մի-
եւեռն ժամանակ նկատու տուինք թէ
այդչափ երկար գրելու ալ պէտք չի
կայ , այդ 24 սինտիներէ խմատը
կրնայ ամփոփուիլ 3 սինտի մէջ ,
տեղեկ. անպարծութիւններն մի
կողմ թողուլ : Պ. Պրուստին կողմէր
հասկցունել Արմէնի ընթերցողնե-
րին թէ եւրոպայի մէջ Հայն ու Հա-
յաստանը չեն ճանչուած մինչև այժմ ,
թէ ինք իւր հրատարակութեան ին-
ներով ամենին ծանօթացուցեր է ե-
րեւ եւրոպայի մէջ (1) , հայկական խըն-
դիրը իրմով կենդանութիւն է առեր
այժմ . և թէ այժմ Ազգին ուրիշ բան
չմտայ անել , այլ միայն մի քանի հա-
զար ֆրանկ գրելի իրեն որ շարունա-
կէ Հայաստանի փրկութեան իւր այդ
առաքելական պաշտօն : Այդ գրու-
թիւն մեզ ներկայացնողին հասկցու-
ցինք որ մեք չենք հրատարակել այդ-
պիսի երկար գրութիւն և թէ լու է
որ այնպիսի անվայել հրատարակա-
խօսութիւն , ինչպէս եղաւ Մարտի 17,
ընաւ չանեն : Երբ տեսնեք թէ Պրն.
Պրուստին ոչ միայն ազգէն է իւր պաշ-
տօնի մէջ , այլ և մեծամիտ և յա-

(1) Այս առիթով կը յանձնարարենք
մեր ընթերցողներէ կարգաւ 1877ին Եւ-
րոպա եկած Հայ պատուիրակութեան
քարտուղարի հրատարակած Հայաստան
եւ իտալիա անուն տետրակը : Յանկա-
ցողներին պատրաստ է զրկել խմբագրու-
թիւնն այդ տետրակի Գինն է 1 ֆր. 10
սանդիմ , փոստի ծախքը մեր վրայ :

մաս և իւր այդ անվայել գրութիւն
հրատարակելու համար մինչև ան-
գամ սկսած էր աշխատիլ Արմէնի
ֆիւտուր հասցունելու , երբ տե-
սանք որ չէ կարելի խօսք հասկցու-
նել իրեն և համարելով կարգի բերել
մտերմական թղթակցութիւններով ,
այդ համարեցինք ընդհանուր ու-
չողութեամբ յանձնել խնդիրը գոնէ
Մի ֆուտուր մեզմ գիտողութիւններ ա-
նելով իւր բանախօսութիւններ վրայ
լրագրի միջոցով (տեսնել Արմէնի թ.
77 և 78) : Փարիզի Մասնագործական
փոփոխական օգուտ քաղելու այդ գի-
տողութիւններէ , ինք ալ իւր կար-
ծիքի ազատամտութեան չափը ցոյց
տուաւ , Արմէնի ճշմարտագիտու-
թիւնը պատճառ համար նիւթական
ֆիւտուր հասցունելով : Փարիզի Մա-
սնագործական Պ. Պրուստին այդ մի-
ջոցով ցոյց տուին որ թէ եւս կարեւո-
րագոյն գործերի մէջ չեն կարող մի-
տախտիլ իրար հետ , բայց իրենց ճը-
րամանկ դուրս և իրենց մտածած է
տարբեր կերպով ազգին ծառայել ու-
ղղակեցին ֆիւտուր համար գիտեն
միտախտիլ :

Այդ պարտնեք չեն մտածել որ
Արմէնի խմբագրութիւնը արդէն իսկ
ֆիւտուր մէջ է քանի որ կը շարունակէ
այդ լրագիր . հետեւապէս , այդ մի
խումբ բաժնորդներ մնալով կամ պակ-
սելով ոչ լրագիրը հաստատուած կը
լինի , ոչ ալ կը դադարի . և թէ Ար-
մէնի իրեն ապրուստի միջոց չահի
համար հրատարակու ելով , այլ մի նը-
պատակի համար , նիւթական ֆիւտու-
ր չեն կրնար փոխել անոր համ-
րում . երբ մենք մեր նիւթական ա-
մեն միջոցներ սպառելէ , ամեն նե-
ղութիւններ կրելէ յետոյ , դարձեալ
ֆիւտուրով , նիւթական անհնար
դառնայ մեզ այլ եւս շարունակել
Արմէնի առանց չորրորդութեան ազ-
գովան անձերն , մենք լուազայն կը
համարենք այդ ժամանակ գրելը կա-
րել և մէկիկ նետել քան թէ չոր-
րորթիւ : Եթէ չենք քննադատել
ցարդ Փարիզի գործիչներն , պատճառն
այն է որ տակաւին կը յաւայինք թէ
ասանք կը փոփոխեն միութեամբ օգ-
տակար լինել գործին և եթէ իրենց
ինչ լինելը դեռ բոլորովին չմերկացած
սկսէինք քննադատել իրենց գործերը ,
գուցէ գտնուէին այնպիսի միտմիտ
մարդեր (ինչպէս շատ կան մեր մէջ)
որ մեղադրէին մեզ :

Խիստ շատ բաներ կան այս նկատ-
մամբ գրելիք , բայց արդէն շատ եր-
կարեցաւ այս յօդուած . ուստի հարկ
կը համարենք վերջացունել , սա եզ-
րակարգութեան գաղով Փարիզի Մա-
սնագործական գործունէութեան մասին
որ եթէ իրենց ներկայն ու անցեալը
այսպէս է , ինչ պիտի լինէր արդեօք
ապագայն քանի որ ապագայն ներ-
կային ծնունդն է : Սխալ հիման վրայ
առաջարկուած միութիւններն շատ
անգամ պատճառ կը դառնան աւելի
բաժանումներէ քան թէ միութեան :
Մեր մէջ շատ անգամ գործերի խան-
գարման պատճառ կը լինին նաեւ ե-
սական կիրքերն և չափազանց փո-

ստիքական զգացումներն : Լուա կա-
նեն մեր երիտասարդ գործիչներ ե-
թէ իրենք շատ չվազեն փառքի և
անունի ետեւէ . թող գործեն և փառ-
քը կուգայ իրենց ետեւէ :

Մ. Փ.

ՆԱԽԱԿ ՌՈՂՈՒՄՆԵՐՆԵՐ

Պօթուշան , յունիս 27/9 յուլիս 87
Ըստ սրում կը փոփոխուի ճիշդ և
մանրամասն տեղեկութիւններ հար-
գել 26 Պօթուշան քաղաքի պատա-
հած արտադրելի հրդեհէին նկատմամբ ,
ուստի առանց յապաղելու կը փո-
խած ձեր խնդիրքը կատարել . ջա-
նալով որ քան հնարն է՝ ճիշդ տեղե-
կութիւններ քաղել այս մասին , և
մանաւանդ իմ սիրելի ազգայնոց կը-
րած ֆիւտուրի վրայ :

Արդարեւ յոյժ արտադրելի էր պա-
տահարս . ծերեր տարիքով կը պա-
մեն թէ՛ ասանկ մի մեծ և արտադի-
րի հրդեհէի դեռ եւս պատահած չու-
նին և չէն ալ տեսած , վերջապէս
Պօթուշան քաղաքի արկածն բաղձով իւ-
րանանիքներ խեղճութեան մէջ թո-
ղաց գնաց :

Եւ ահաւասիկ թէ ինչպէս կը հաշ-
տուին ճշմութեան ըրած քննութե-
նէն և տեղեկագրին համեմատ հըր-
դեհէին պատճառած ֆիւտուրներն : Պօ-
թուշան քաղաքին հրկիզելուց համա-
գումար ֆիւտուր կը համար իւր 56
միլիոն , որ է ապրանք , թղթագը-
րամք , պարտաւոր հակը , գոհարե-
ղէնք , արժէթուղթ և մանաւանդ
տակի և արժաթ :

Տունք և խանութք 1500 , յորոց
մէջ այրեցաւ մեծ փողոցի մէջ եղած
Մայր-Նիկիզեղին եւս . վերջապէս վա-
ճառականութեան կեդրոնը ամայի և
աւերակ դարձաւ , այնպէս որ 20 կամ
25 տարիներու վերջինութեանց զինի,
հազիւ թէ կարենայ տեղը դադ և իւր
նախկին փայլը առնել :

Հրկիզելուց մէջ փոքր մաս մ'ալ
կը հաշտուին քրիստոնեայք , միաց-
եալքն ամբողջ Հրեայք են : Հայոցս
կրած ֆիւտուր ալ բաւական մեծ եղաւ .
զի սոցանէ՛ ամանք դուրի միացին նա-
եւս իւրեանց իսկ տեղահանութիւն
ներէ , թէ եւս ապահովագրած , սա-
կայն տեղոյս հրդեհէի երեք տալա-
հալարական ընկերութիւնք՝ Տաշիա ,
Նայիօեալ և Ունիթեա , ինչպէս որ
ստուգելիք , բայց Տաշիայ ընկերու-
թիւնէն՝ միացեալ երկուք խիստ քիչ
կամ չնչին բան կը վճարեն :

ճշմութեան գանձարանն ալ որո-
շեց 60,000 ֆր. տալ միայն ինպատա-
նոցին Վեհ . Թագաւորն և Թագուհին
կը նուիրեն եւս 10 հազար ֆր. ասկէ
զատ չըջապայութեան ցուցակներ ալ
հանելով որոնց գումար կը տեսնուի
նոյնպէս 10ական հազար ֆր. սա-
րագրուած Նոյնի Վեհափառութիւն-
ներէն , որ է ընդ ամենը 50 հազար
ֆր. : Նոյնպէս 81 հազար 750 ֆրանկ
ալ զանազան քաղաքներէ եկած է :

Ահա՛ այսչափս է զոր կրցի հա-
մահաւարել տեղոյս լրագրիւններէն և
կամ այլ ստոյգ աղբիւրներէ առնելով :

— Վիեննայէն կը հեռադրեն թէ Սերպիաի Միլան թագաւորը Վիեննայէն Պէլլըրատ վերադառնալէն ի վեր

ի զուր կաշխատի Պ. Ռիսթիլի ուս-
սական քաղաքականութեան առջև
առնել: Պ. Ռիսթիլ ժողովրդի հա-
մակրութեանը կրթնած կը դիմագրէ
թագաւորի ջանքերին, մանաւանդ որ
հոյն իսկ զօրաբանակն ալ տրամադիր
չերեւիր թագաւորի կողմը բռնելու:

— Երեքշաբթի օր, Անգլիայի հա-
սարակային Խորհրդարանին մէջ բաժ-
նուէր է կապալտ տետրակը եղիպոսի
գործերին վրայ: Այդ տետրակի մէջ
որ 1886 նոյ. 4էն մինչեւ 1887 յունիս
17 եղածները կը պարունակէ, Սրբ
Վօլֆի վերջին հեռագիրները ցոյց
կուտան այն ներգրծիւններ որ եղիպ-
ոսի երմտական վիճակը և Պարսքի
ստիւններին դրութիւնը պատճառած
են եղիպոսի ժողովրդին:

— Վիէննայէն կը հեռագրեն թէ
պուլիար պատուիրակներն մի քանի օր
ալ հոն պիտի մնան բանակցելու հա-
մար մի փոխառութեան նկատմամբ և
գիւմուսներ անելու համար պետու-
թիւններին ներկայացուցիչներին իշխան
Ֆերսինանի մասին:

— Սուլթանը չէ բնգունած Մեծ
Վէլիը Բեամիլ փաշայի հրաժարու-
կանը:

— Բ. Դուռը յանձն առած է կա-
րեւոր զինգութիւններ անել Կրէտա-
ցիներն հանգարանցնելու համար:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԲԱՅԱՅԻ ԿԱՅԾԵՐԻ Բ ՀԱՏՈՐԸ

Անոնք որ կարգացած են Բաֆֆի
ԿԱՅԾԵՐԻ Ա հատորը, երկար ժամա-
նակէ ի վեր անհամբերութեամբ կը
սպասէին այդ ամենահետաքրքրա-
շարժ վէպի Բ հատորի հրատարակու-
թեանը: Ուրախութեամբ կիմացու-
նենք մեր ընթերցողներին որ այդ հա-
տոր եւս ըստ անսած է այժմ:

Աւելորդ կը համարենք խօսիլ ԿԱՅ-
ԾԵՐԻ մասին: Մեր ազգային վիպա-
ստութիւններին մէջ առաջին տեղը
գրաւած է նա արդէն: Գաղով Բ հա-
տորին որ Ա հատորի գրէթէ մէկ և կէսին
շափ կը լինի, սաչափ կտանք որ մեզ
անկարելի եղաւ մի անգամ զայն կար-
գալ սկսելէ յետոյ թողուլ և ուրիշ
բանով զբաղիլ, առանց մինչեւ վերջը
կարգաւոր լրացունելու:

«Կայծեր»ի Բ հատորի գինն է 8
ֆր. և 50 սանթիմ, ճանապարհա-
ծախքը վճարուելով «Արմէնիա»ի խմ-
բագրատունէն: Երկու հատորներն
միասեղ գնել ուղղակի կը գրկենք
2 հատորը 15 ֆր.ի, փոստի ծախքը
մեր վրայ:

«Արմէնիա»ի խմբագրատունը կը
ծախուի նաեւ Բաֆֆի ԽԱՅԾԵՐԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՆ որի չարունակու-
թիւնն է ԿԱՅԾԵՐԸ: «Խաչող սղի յի-
շատակարաններ»ի Ա, Բ, Գ և Դ մա-

սերն 2 հատորի մէջ ամփոփուած, կը
ծախուին «Արմէնիա»ի խմբագրա-
տունը, 9 ֆր., փոստի ծախքը մեր
վրայ:

ՀԱՅԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՕՏԱՐՆԵՐԻ ԱՇԴՈՒՄ

Փորձի խմբագրապետ Մեծ. Պրն.
Արգար Յովհաննէսեանի կարգացած
մի հրատարակական դասախօսու-
թիւնն է Հայկական խնդրին նկատ-
մամբ Թիֆլիսի ժողովարանին մէջ 1879
թ. մայիսի 17ին: Կը ներկայացունէ
Եւրոպայիներին նկատառութիւնները
Հայերի մասին և կը նկարագրէ Լոն-
տոնի Անգլո-Հայկական Մասնաժողո-
վի արած միջինը 1878 յուլիսին,
Հայկական խնդրին համար: Կը ծախ-
ուի «Արմէնիա»ի խմբագրատունը:
Գինն է 1 ֆր., փոստի ծախքը մեր
վրայ:

Վ. Ա. Ն. ԳՈՅԺ

1876 թուի դեկտեմբերին թիւրք
զօրքերը կրակ ձգեցին և վառեցին
Վանի շուկայի գիշեր ժամանակ: Նա-
խագէն պատրաստուած մի դաւադ-
րութիւն էր այդ, քաղաքին հայերը
յետին ստորիման խեղճութեան մատ-
նելու նպատակով: Հրդեհին ժամա-
նակ զւ. քերն և այն թիւրք երեւելի-
ների սպասուողներն որոնք խորհրդ-
դակից եղած էին այս գործի, անմի-
ջապէս խուճեցին, կողպատեցին հայե-
րի խանութները և մինչեւ որ սուքա
Այգեհասանէն (ուր կը բնակի Հայերի
մեծամասնութիւնը) գիշերային խմա-
ցոն և քաղաք վաղեցին, գրէթէ ա-
մեն ինչ լնցած էր: Տակաւն ցայտօր
բազմութիւն է այդ հրդեհի զոհ եղող
հարուստ հայերի թիւը որոնք ան-
կանգնելի կերպով կործանուած կը
մնան:

Այդ ժամանակ Խրիմեան Սրբազան
Հայրիկը ՎԱՆԻՆՈՅԺ անուն մի աւարակ
հրատարակեց որով միջնորդական
խօսքեր և հայրական խրատներ կուղ-
ղէր Վանի հայերին և կը բացատրէր
թիւրքերին ալ թէ պիտի է իրենց
բռնած քաղաքականութիւն և թէ
Հայերին վնասելով բուն իսկ իրենց
շահերի վնասած կը լինին: Թիւրք
կառավարութիւնն արդ իրեց ՎԱՆԻՆՈՅ-
Ժի վաճառուը. բայց նորա Բ ազա-
գրութիւնն եղաւ Տիֆլիսի մէջ ուր
մասուն տղատ էր այն ժամանակ:
Շատերէ փափաք յայնուամ լինե-
լով մեզ այժմ ունենալ այդ տետրակ,
կը վտարենք ծանուցանել որ կարող
են ստանալ «Արմէնիա»ի խմբագրա-
տունէն, զրկելով միայն 70 սանթիմ:
Խմբագրութիւնը կը վճարէ փոստի
ծախքը զրկելու համար:

ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԵԱՆԻ

Յ. ՀԱՅ ԳԻՒՅՑՆՈՒՆԻ ՄԸ զին 50 սանթիմ.
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՅՑՆԻ » 20 »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԽԱՐԱՅԵԼԻ » 40 »

Պը ծախուին Մարտի, «Արմ.նիա» լրա-
գրի խմբագրատունը:

Օտար քաղաքացիներին կը դրկուի փոս-
տով, երբ վերադրեալ զինքով ձրանա-
կան, բրբական կամ ռուսական փոստի
բղբայրով դրկեն «Արմ.նիա»ի խմբա-
գրատունը:

ԵՄԼՈՒՄ ԳԻՐԲԵՐ

«Արմէնիա»ի խմբագրութիւնը ըս-
տացած է Ս. Էջմիածնի Մայր-Աթո-
ռի վանքէն հրատարակուած հետե-
ւող գիրքերն, որոնք իրենց առջեւ
նշանակուած գիներով կը գրկուին
ցանկացողներին, փոստի ծախքը խմ-
բագրութեան վճարուելով: Գինը
կանխիկ չլրկուած գիրք չլրկուիր:

1. ՀԱՅՍՏԱՆՈՒՅԵՆԱՅ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐ-
ԴՈՒԹԻՒՆ Ի Հայո և ի Վիրա (Դիտո-
ղութիւնք ի վերայ առանին և ընկե-
րական կենաց, բարոյ և սովորու-
թեանց ազգաց բնակելոց ընդ մէջ
Սեաւ ծախու և Կառավոյ): Հայոց, Վը-
րաց, Օսէթներ, Եղիաներ և այլնի
վրայ բնասանկան, տնտեսական, կը-
րծական և այլ հետաքրքիր տեղե-
կութիւններ պարունակող այս գիրք
հայերէնի թարգմանած է պարզ գը-
րաբար ընկուով Գեր. Արխատկէն Վ.
Սեղբակեան, այժմեան Առաջնորդն
Վրաստանի և Իմերէթի Հայոց: 2 ֆը-
րանք 80 սանթիմ:

2. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՔԵԼ ՎՐԴՊՏ. Ի
Դավրիժեցոյ. Փրկչական 1605 թը-
ւականէն սկսեալ մինչեւ 1663, Հայ
ազգի գլխէն անցած գեպերի ման-
րամաս պատմութիւնն է որոց մէկ
մասին ինք անձամբ տկանատես եղած
է պատմագիրը: Էջմիածնի աթոռին
կրած ներգրծիւնները օտարազգի իշ-
խանների և երբեմն ալ նոյն իսկ կա-
թողիկոսների ձեռքէն, Շահարաթի
օրով եղած հայկական գաղթականու-
թիւնն, Արարատ նահանգի և Վաս-
պուրականի մէջ պատահած սրտա-
շարժ գեպերն, հայերի նահատա-
կութիւններն, Պարսիկների և Օսման-
ցիների պատերազմներն և այլ խիտ
հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ
կը պարունակէ: 7 ֆրանք:

3. ՆԻԿՈԼ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ և պատմու-
թիւն գործին հայկազանց Լեհաստա-
նի ի կաթողիկոսութիւն. (երկասիրու-
թիւն Գարբիէլ Եպիսկոպոս Այվազ-
եանի) 1 ֆրանք:

4. ԼՍԱՐԱՆ անուն հետեւեալ տեա-
րակներն որոնք հոգեւոր պատմու-
թիւններ և օգտակար տեղեկութիւն-
ներ կուտան, կը ծախուին խաւքան.
չիւրը 35 սանթիմ

Ա. Պատմութիւն վարաց Մեծին
Ներսէսի Հայրապետին մերոյ:

Բ. Կատանգնուազօրոյ առումն
յՕսմանեանց յամի Տեառն 1453:

Գ. Եղիպոսի հնութիւնները:

ԴԱՄԱՌ-ԳԱՌԻՄՅՈՒ

ԲԱՆԱՍՏԵՂՎՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Թիֆլիզի հայ. գրք. հրատարկ. ընկերքէ.»

==

Մեծանուն բանաստեղծ Գաֆու-
թաթիլի (Ռ. Պատկանեանց) սաա-
նաւորները պարունակող մի գիրք է
176 երեսներէ բաղկացած: Սկիզբը
գրաւած է հեղինակին պատկերը Գա-
մառ-Գաթիլի բանաստեղծութիւն-
ներէ մի քանին արդէն ծանօթացու-
ցած լինելով մեր ընթերցողներին, ա-
ւելորդ կը համարենք գրել այդ մա-
սին:

Կը ծախուի «Արմէնիա» լրագրի
խմբագրատունը ի գին 1 ֆրանք և
75 սանթիմի Մարտիէլէ գուրս ամեն
տեղիհամար 2 ֆրանք փոստի ծախ-
քով հանգերէ:

ԲԱՅԱՅԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ԿԱՅԾԵՐ

ՀԱՏՈՐ Ա

Ազգային վիպագիր Պրն. Բաֆֆի
գործերին մէջ առաջին տեղը կը գրա-
ւեն ԿԱՅԾԵՐԸ: Այս գիրքը կը ծանո-
թացունէ ընթերցողը տաճկական և
պարսկական Հայաստանի գլխաւոր
տեղերին հեա, հետաքրքրաշարժ տե-
ղեկութիւններ կուտայ քուրդերի դա-
նազան ցեղերի և հայերի դրութեան,
վարքի և բարքի մասին: Նա ցոյց կը
տայ այն ծրագիր որին պէտք է հե-
տեւին Հայաստանի մէջ գործել ու-
ղղներն: Մի խօսքով թէ՛ իբր աղ-
գային ընտիր վիպասանութիւն և
թէ՛ իբր հայրենասիրական գործու-
նէութեան վարդապետարան և ծրա-
գիր, արժան է որ գտնուի այս գիրք
ամեն հայրենասէր Հայի տուն:

Կը ծախուի «Արմէնիա»ի խմբագ-
րատունը. գին 7 ֆրանք, փոստի
ծախքով:

..

ԼԵՒՈՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Կիլիկիայի վերջին թագաւոր Լեւոն
Լուսինեանի որ կը հանգչի Փարիզ ի
Սէն-Տընի Կեղեանիկեանց վանքին մէջ,
չիւրմի պատկերը կը գտնուի «Արմէ-
նիա»ի խմբագրատունը: Շիրմին վրայ
կայ, տաղանազ իրեն դատ, և Լեւոն
թագաւորի արձանը:

Պատկերի գինն է 60 սանթիմ:
Խմբագրութիւնն կը վճարէ փոստի
ծախքը:

ՏՆՕՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԵԱՆ

Le Gérant: FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԵՅԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթապետի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER
rue Vacon 50.